

Indikatora datu lapa

Indikatora Nr.	C4
EP kategorija	Kultūras
EP grupa	Intelektuālā saskarsme
EP klase	Kultūras mantojums saistīts ar ekosistēmu
Indikatora nosaukums	Kultūras mantojuma mijiedarbes iespējas
Indicator title	Interaction potential with cultural heritage
Indikatora definīcija	<p>Kultūras mantojuma mijiedarbes iespējas ir indekss, kuru vērtību veido no: kultūras mantojuma statusa (A), piekļuves (B), infrastruktūras & interpretācijas (C) un tūrisma plūsmas intensitātes galamērķī (D) indikatoru kombinācijas.</p> <p>Kultūras mantojums ir cilvēka garīgās darbības liecība materiālā vai nemateriālā formā. Kultūras mantojums ietver sevī mākslinieku, arhitektu, mūziķu, rakstnieku un zinātnieku darbus, kā arī anonīmu mākslinieku darbus, cilvēces gara izpausmi un vērtību sistēmu, kas piešķir dzīvei jēgu. Kultūras mantojuma nozare Eiropas praksē aptver nekustamo un kustamo kultūras pieminekļu aizsardzību un ar tiem saistīto liecību apzināšanu, pētniecību, uzskaiti, saglabāšanu, izmantošanu un iesaistīšanu mūsdienu dzīves aprītē. Ekosistēmas pakalpojumu kontekstā tā ir vēl plašāka interpretācija, ņemot vērā ainavisko vērtību un vienotā dabas un kultūras mantojuma kontekstu. Datu pieeja precīzāk ir par materiālā kultūras mantojuma daļu, kas arī šeit vērtēta.</p>
Mērvienība	<p>kultūras mantojuma statuss¹ (A), klases 0-5, kur:</p> <p>5 – valsts nozīmes kultūras piemineklis nacionālā parkā, biosfēras rezervātā, starptautiski nozīmīgā kultūrtelpa, arī valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis;</p> <p>4 – valsts nozīmes kultūras piemineklis aizsargājamo ainavu apvidū vai dabas parkā;</p> <p>3 – valsts nozīmes kultūras piemineklis, kas neatrodas “4” vai “5”;</p> <p>2 – vietējas nozīmes kultūras piemineklis; arī ar nemateriālo kultūras mantojumu saistītu publisku pasākumu norises vieta;</p> <p>1 – teritorijā vai piekļaujošajā zonā atrodas kultūras mantojuma objekts, kuram ir potenciāls kļūt par aizsargājamu kultūras pieminekli;</p> <p>0 – nav kultūras mantojuma objektu, kuriem būtu potenciāls tikt atzītiem par kultūras pieminekli – <i>izslēdzošs kritērijs</i></p>

¹ ja ir vairāki objekti ar atzītu kultūras mantojuma statusu attiecīgajā teritorijā, tad tiek vērtēts objekts ar augstāko vērtību.

	<p>piekļuve (B), klases 0-3, kur:</p> <p>3 – regulāri kursējoša sabiedriskā transporta pietura vai privāto auto / autobusu stāvlaukums <1km attālumā;</p> <p>2 – “3” >1 km, bet asfaltēts ceļš vai 1. šķiras autoceļš ar grants segumu <1km;</p> <p>1 – “3” un “2” >1km;</p> <p>0 – teritorijai nav publiskas pieejas – EP potenciālu izslēdzošs kritērijs.</p>
	<p>infrastruktūra & interpretācija (C), klases 1-3, kur:</p> <p>3 – mērķtiecīgi izveidots kvalitatīvs labiekārtojums kultūras mantojuma pieredzējuma veicināšanai, iekļaujot fizisko infrastruktūru un saturisko interpretāciju;</p> <p>2 – daļējs labiekārtojums, ko nosaka trūkumi infrastruktūrā attiecīgā objekta lokālai piekļuvei (vai tā ir novecojusi, nekvalitatīva u.c.), arī nepilnīga kultūras mantojuma satura interpretācijas saturs;</p> <p>1 – teritorija nav speciāli labiekārtota ar kultūras mantojumu saistītas apmeklētāju plūsmas vadīšanai.</p>
	<p>tūrisma plūsmas intensitāte galamērķī² (D), klases 0-3, kur:</p> <p>3 – teritorijā ir tūristu piesaiste, kuras apmeklējumu skaits gadā >1000.</p> <p>2 – teritorijā ir tūristu piesaiste, kuras apmeklējumu skaits gadā sasniedz 300-1000</p> <p>1 – teritorijā ir tūristu piesaiste, kuras apmeklējumu skaits gadā nerasniedz 300</p> <p>0 – teritorijā nav nozīmīgas apmeklētāju plūsmas, kas saistīta ar kultūras mantojumu.</p>
Datu lapas autors	Andris Klepers

Izejas dati EP “Kultūras mantojuma potenciāls” klasifikācijai

Kultūras mantojuma potenciālu nosaka vairāki savstarpēji saistīti kritēriji, kas norāda uz attiecīgās vietas kā ekosistēmas priekšrocībām un resursiem salīdzinājumā ar citām alternatīvām. Kultūras mantojuma lielākā un vistiešāk uztveramā daļa ir kultūras pieminekļi – kultūrvēsturiskas ainavas un atsevišķas teritorijas, pilsētu vēsturiskie centri, senkapi, kapsētas, parki, vēsturisko notikumu norises un ievērojamu personu darbības vietas, kā arī ēku grupas, atsevišķas ēkas un būves, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, kuriem ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda kultūras vērtība un kuru saglabāšana nākamajām paaudzēm atbilst valsts un tautas, kā arī starptautiskajām interesēm. Objektīvi iespējams novērtēt materiālā kultūras mantojuma daļu, par kuru ir pieejami iespējami pilnīgi izejas dati un, kas sastāv no: arhitektūras; arheoloģijas; monumentālās, sakrālās un lietišķās mākslas, industriālā mantojuma un zemūdens mantojuma. Nozīmīgākie kritēriji veidoti pēc **kultūras un dabas mijiedarbības**, kas vienlaikus ir vērsti gan uz nozīmīgu vērtību atzīšanu, gan to sabiedrisku piekļuvi un apmeklēšanas iespējām un ar to saistītām ērtībām plašākai sabiedrībai, ietverot kvalitatīvu kultūras mantojuma satura interpretāciju.

Papildu piemērojami kvalitatīvie rādītāji, kas palīdzētu precizēt indikatora noteikšanu un tā kontekstu ar citiem kultūras EP. Taču šādi dati iegūstami intervijās ar teritorijas lietotājiem, kas nav attālināti iegūstami sekundārie dati bez papildu resursiem vietu izpētei:

² tiek attiecināts uz objektiem, kas atrodas 5km rādiusā ap pētījuma teritoriju.

1. Vai attiecīgā vieta tās lietotāju uztverē identificējama kā **nozīmīga nemateriālā kultūras mantojuma izpausmju** vieta vietējai kopienai tuvākās apdzīvotās vietas mērogā (vai daļai no tās – precizēt kvantitatīvi), vienlaikus apkārtņē pastāvot citām alternatīvām? Attiecīgi kāda ir teritorijas lietošanas regularitāte un galvenais motīvs?

2. Vai attiecīgā vieta tās lietotāju uztverē identificējama kā **vienīgā nemateriālā kultūras mantojuma izpausmju** vieta vietējai kopienai tuvākās apdzīvotās vietas mērogā (vai daļai no tās – precizēt kvantitatīvi)? Attiecīgi kāda ir teritorijas lietošanas regularitāte un galvenais motīvs?

3. Vai attiecīgā vieta ietver **simbolisku nozīmi**, saistīta ar **vietas identitāti** pastiprinošu elementu klātbūtni?

1a. tabula. Ekosistēmas pakalpojumu indikatora “Kultūras mantojuma potenciāls” izejas dati **Jaunķemeriem**

zemes virsmas segums indikatora novērtējums	kultūras mantoju ma statuss (A)	piekļuve (B)	infrastruktūra & labiekārtojums (C)	tūrisma plūsmas intensitāte galamērķī (D)
Pludmale	2	3	2	3
Embrionālās kāpas	0	3	1	3
Priekškāpas	0	3	1	3
Mežainas piejūras kāpas un veci vai dabiski boreāli meži, pieaugsi un pāraugusi audze	2	3	1	3
Mežainas piejūras kāpas un veci vai dabiski boreāli meži, vidēja vecuma un briestaudzes	0	3	1	3
Mežainas piejūras kāpas, pieaugsi un pāraugusi audze	0	3	1	3
Mežainas piejūras kāpas, vidēja vecuma un briestaudzes	0	3	1	3
Apbūve	0	3	1	3
Publiskās apbūves teritorija	1	3	1	3
Transporta infrastruktūras teritorija	0	3	1	3

1b. tabula. Ekosistēmas pakalpojumu indikatora “Kultūras mantojuma potenciāls” izejas dati
Saulkrastiem

zemes virsmas segums indikatora novērtējums	kultūras mantojuma statuss (A)	piekļuve (B)	infrastruktūra & labiekārtojums (C)	tūrisma plūsmas intensitāte galamērķī (D)
Pludmale	2	3	1	3
Embrionālās kāpas	0	3	1	3
Priekškāpas	0	3	1	3
Upju straujtecēs un dabiski upju posmi	0	3	1	3
Mežainas piejūras kāpas un veci vai dabiski boreāli meži, pieaugši un pāraugusi audze	0	3	1	3
Mežainas piejūras kāpas un veci vai dabiski boreāli meži, vidēja vecuma un briestaudzes	1	3	1	3
Mežainas piejūras kāpas, pieaugši un pāraugusi audze	0	3	1	3
Mežainas piejūras kāpas, vidēja vecuma un briestaudzes	1	3	1	3
Ruderāli zālāji	0	3	1	3
Mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorija	3	3	1	3
Daudzstāvu dzīvojamās apbūves teritorija	0	3	1	3
Publiskās apbūves teritorija	2	3	1	3
Transporta infrastruktūras teritorija	0	3	1	3

2. tabula. Ekosistēmas pakalpojuma “Kultūras mantojuma potenciāls” novērtējuma indikatoru skalas kvalifikācija.

EP novērtējums	Indikators
0 - EP netiek sniegts	Vietas, kurās nav materiālā kultūras mantojuma liecību un nav arī esošas cilvēku veidotas apdzīvotības, kurai būtu potenciāls kļūt par kultūras mantojumu. Citiem kritērijiem nav nozīmes. A=0, B, C, D – var nevērtēt
1 - EP ļoti zema vērtība	Vietas, kurās nav materiālā kultūras mantojuma pieminekļu, taču ir potenciāls kādu no tajā ietilpstošajiem vai līdzās esošajiem objektiem iekļaut šādā sarakstā. A=1, B= 2-3, C>1, D>2 vai A=2, B=1, C=1, D=1-2
2 - EP zema vērtība	Ietilpst teritorijas, kurās nav valsts nozīmes aizsargājamo kultūras pieminekļu, bet ir atzīti (nacionālajā sarakstā iekļauti) vietējās nozīmes kultūras pieminekļi. Te arī vietas, kurās ir iespējama ar nemateriālo kultūras mantojumu saistīta publisku pasākumu norise. Vai ir potenciāls, bet trūkst kultūras mantojuma interpretācijas. A=2, B= 2-3, C=1-2, D>2 vai A=3, B>2, C=1, D<3
3 - EP vidēja vērtība	Atrodas valsts nozīmes aizsargājams nekustamais kultūras piemineklis, tomēr tā apkārtnes tūrisma galamērķī nav nozīmīga kultūras tūrisma apmeklētāju plūsma A=3, B>2, C>2, D<3
4 - EP augsta vērtība	Ja ir valsts nozīmes kultūras piemineklis, kas pārstāv arhitektūras, industriālā mantojuma vai vēstures tematiskās grupas (taču tajā neietilpst valsts nozīmes arheoloģijas mantojums) un tas izvietots dabas parkā vai aizsargājamo ainavu apvidū. A=4, B>2, C>2, D<3 Te ietilpst arī citas ārpus ĪADT esošas teritorijas, ja tajā ietilpst valsts nozīmes aizsargājams kultūras piemineklis, kura apkārtnes galamērķī (līdz 5km) ir tūristu piesaiste ar apmeklētību gadā, kas pārsniedz 1000 apmeklējumus. A=3, B>2, C>2, D=3
5 - EP ļoti augsta vērtība	Ja ir valsts nozīmes kultūras piemineklis, kas atrodas nacionālā parkā, biosfēras rezervātā, starptautiski nozīmīgā kultūrtelpa vai tas pārstāv valsts nozīmes pilsētbūvniecības pieminekli – ar labu piekļuvi (“2” vai “3”) un mērķtiecīgi izveidotu infrastruktūru (“2” vai “3”), iekļaujot kvalitatīvu kultūras mantojuma interpretāciju. Galamērķī ir tūristu piesaiste, kuras apmeklējumu skaits gadā >1000. A=5, B>2, C>2, D=3

3a.tabula. Ekosistēmas pakalpojumu “Kultūras mantojuma potenciāls” novērtējuma matrica **Jaunķemeriem**

Zemes virsmas segums	Kultūras mantojuma potenciāls
EP novērtējums	
Pludmale	2
Embrionālās kāpas	0
Priekškāpas	0

Mežainas piejūras kāpas un veci vai dabiski boreāli meži, pieaugsi un pāraugusi audze	2
Mežainas piejūras kāpas un veci vai dabiski boreāli meži, vidēja vecuma un briestaudzes	0
Mežainas piejūras kāpas, pieaugsi un pāraugusi audze	0
Mežainas piejūras kāpas, vidēja vecuma un briestaudzes	0
Apbūve	0
Publiskās apbūves teritorija	1
Transporta infrastruktūras teritorija	0

3b.tabula. Ekosistēmas pakalpojumu “Kultūras mantojuma potenciāls” novērtējuma matrica **Saulkrastiem**

Zemes virsmas segums	Kultūras mantojuma potenciāls
EP novērtējums	
Pludmale	2
Embrionālās kāpas	0
Priekškāpas	0
Upju straujtecēs un dabiski upju posmi	0
Mežainas piejūras kāpas un veci vai dabiski boreāli meži, pieaugsi un pāraugusi audze	0
Mežainas piejūras kāpas un veci vai dabiski boreāli meži, vidēja vecuma un briestaudzes	1
Mežainas piejūras kāpas, pieaugsi un pāraugusi audze	0
Mežainas piejūras kāpas, vidēja vecuma un briestaudzes	1
Ruderāli zālāji	0
Mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorija	2
Daudzstāvu dzīvojamās apbūves teritorija	0
Publiskās apbūves teritorija	2
Transporta infrastruktūras teritorija	0

Scenāriju rezultātā Kultūras mantojuma mijiedarbes iespējas būtiski nemainīsies. Tāpēc vērtības tiek saglabātas.

Datu avots	Materiālā kultūras mantojuma datu bāze “Mantojums.lv” / http://saraksts.mantojums.lv/lv/piemineklu-saraksts/
Izmantotā literatūra	Nacionālās programmas “Kultūra” apakšprogramma “Kultūras mantojums”. Kultūras mantojuma definējums.. Resurss iegūts no: http://www.mantojums.lv/?cat=654&lang=lv&fulltext_id=1423 Brouwer, R., Brander L., Kuik O., Papyrakis E., & Bateman, I. (2013). A synthesis of approaches to assess and value ecosystem services in the EU in the context of TEEB Beck, L., & Cable, T. (2002). Interpretation for the 21st Century: Fifteen Guiding Principles for Interpreting Nature and Culture (2nd ed.). Champaign: Sagamore Publishing.